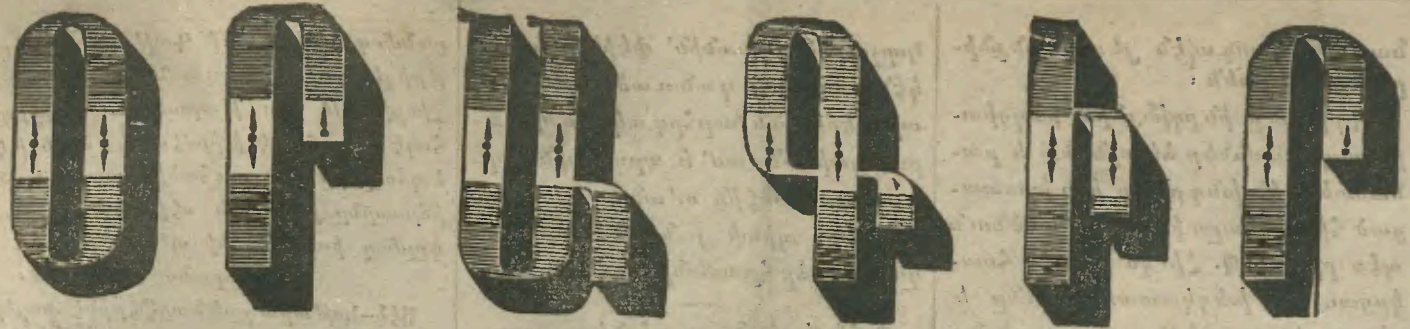

Օրագրողը կը հրատարակուի ան-
մէջ օր բաց 'ի կիւրակէ և տօն
օրերէ :
Տարեկան գինն է Պօլսոյ հա-
մար կանխիկ 230 զուրուշ, իսկ
գումարաց համար կանխիկ 21/2
Օսմ . սակի : զոր բաժանորդ
զրուիլ ուզողները կը պարտաւո-
րին կամ իրենք ուղղակի մեղ
զրուիլ և կամ յիշեալ գումարը
վճարելու համար Պօլսոյ մէջ
ցոյց տալ :

Օրագրողն հատը 1 զուրուշ
կը ծախուի :
Ծանուցման տողը տուածին ան-
գամի համար 3 զրուշ, երկրորդին
2 զրուշ . և աւելի անդամներու
համար ուրիշ սակարկութիւն
կըլլայ :
Նամակը և ուրիշ գրութիւնք
պէտք է զրկել քննաձեռնար
եօղուշու կուսութեան խան 4
թիւ սենեակը : Օրագր. Խօսա-
սարկանի տնտեսն :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԳԱՅԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏԻՅԱԿԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1788 ՐԷՊԵՒԼ ԷՎԼԻԼ ԿԱ ՈՒՐԱԹ Կ ՅՈՒՆԻՍ 1874 ԱՆԱՅՐԱՆԻՍ 16 ՅՈՒՆԻՍ ԹԻՒ 466

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 4 ՅՈՒՆԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԻՔՐՈՐ ՀԻՒԿՈ

Պ. Վիքրօր Հիւկօ հետեալ նա-
մակը գրած է առ Պէճիկայի երես-
փոխանս որ իւր մասին ձեռք առ-
նուած միջոցներուն հակառակ քը-
նէ տուին :
«Առ Երեսփոխանս Պէճիկայի Ժո-
ղովրդեան, Գուլիս օր, Տըֆիւիսօ,
Տըմէօր, Կիլիքիքի և Ժօթրան :
Լուրսեմպուրի 2 յունիս 1874
Տեաքք իմ :

Կը փափաքեմ հրապարակաւ չը-
նորհակալ ըլլալ ձեզ ոչ թէ յա-
նուն իմ, ես ինչ եմ պայտիսի մեծ
խնդիրներու մէջ, այլ յանուն իրա-
ւանց զոր դուք ուղեցիք պաշտ-
պանել, և յանուն ճշմարտութեան
զոր դուք ուղեցիք լուսարանել :
Արդար մարդաց պէս դործ գործե-
ցիք :

Նախ այս մասին (Պէճիկական կա-
ռավարութեան) հարցումն ընող
ճարտասան Տըֆիւիսի ինչ պա-
տաւարան ընծայել լաւագոյն ձեւ
վրայ 'ի խորոց սրտէ շնորհակալ
եմ : Զընգունցի իւր առաջարկու-
թիւնը, եթէ այսուհետեւ ալ կար-
կուտի պէս քարոյր իմ վրա թա-
փել կամենան դարձեալ, չեմ ու-
զեր որ իւր տանը վրայ անգամ այդ-
քարոյրը :

Պէճիկայէն ելայ ես : Ծառ աղէկ
եղաւ այժմ :

Այլ նոյն իսկ գործը խիստ պարզ
է :

Հասարակօրդութեան ոճերները
գործիւնէս յետոյ, ինչ պարտք հա-
մարած էի հակադրեցութեան ո-
ճերները գործիւնէ : Այս հաստա-
տակութիւնն անհաճոյ երեցաւ :

Ընկերական խնդիրներով կընձ-
ռեալ քաղաքական խնդիրներն
ամեն բանէ աւելի մուծ կ'ըլլան :
Այդ միութիւնն սր քննութեան
կարօտէ և երբեմն ալ պատմու-

թիւնը կը շփոթեցնէ, ամեն կուսակ-
ցութեանց յաղթանակները կը պա-
տէ, ո՛վ որ ալ ըլլան : Զանոնք կը
ձաճկէ որովհետեւ քննութեան կա-
րօտ է : Ամեն այդպիսի փորձ քնն-
ների դատ մ'է : Այսպէս կը մտա-
ծէի : Բնական դատելէ առաջ, և
մանաւանդ դատադատութիւնէ առաջ
և մանաւանդ մահացնելէ առաջ :
Այս սկզբունքը տարակուսելի չէի
կարծեր : Մէկէն 'ի մէկ մեղքներն
աւելի լաւ կ'երևին :

Կարծեմ էի որ Գաղղիոյ այս վի-
ճակին մէջ, Պէճիկական կա-
ռավարութիւնն պարտաւոր էր
իւր սահմանադրութեան բաց ձգել,
պատասխարան տալու իրաւունքէն
անբաժան եղող քննութեան իրա-
ւունքն իրեն պահել և փախուտա-
կաններն անխտիր չմտնել Գաղ-
ղիական հակադրեցութեան որ ան-
խտիր դանձր կը մահացնէ հը-
րացանով : Եւ կանոնին հետ օրի-
նակն ալ տուած էի յայտնելով որ
ես եմ տանա մէջ պատասխարան
տալու իրաւունքս կը պահէի և եթէ
իմ թշնամիս պարտաւորեմ ինչ
զոր, իմ տունն պիտի բանայի :
Այս նախ պատճառ եղաւ մայիսի
27 ի գիշերային յարձակման, երկ-
րորդ իմ բնա կանոնի վտարմանս :
Այս երկու դէպքերն այսուհետեւ
անբաժան են : Մին զմիւս կը լը-
րացնէ : Երկրորդը զառաջինը կը
պաշտպանէ :

Ապագայն պիտի դատէ :
Ասոնք ինչ համար յաչեն, և
զիւրաւ յանձնառութիւն կ'ընեմ,
չառ է թերեւս կենացս մէջ միշտ
աքաղ տեսնելու :
Սակայն գործեալ Պէճիկայի
Ժողովուրդը չեմ շփոթեր Պէճիկա-
կան կառավարութեան հետ, և
Պէճիկայ մէջ երկարատեւ հիւրամե-
ծարութեամբ պատուեալ ըլլալուս
կըներեմ կառավարութեան և չը-
նորհակալ կ'ըլլամ ժողովրդեան :
ՎԻՔՐՈՐ ՀԻՒԿՈ

Ծարժումն երազել, Կոյնանց վա-
նութիւնն 'ի վեր հանել է :
Օրագրի Նորոգումը կ'անձկայի
չնորհաւորել ու շնորհակալել իւր
նորա ընթերցող և Հայ-խորհրդա-
կան զարգացման անձկայրեաց ե-
րեսասարգներէն մինն : Դուք այս
քաղցր պարտքը յառաջ քան զիս
լցիք Զեր ճարտար և բեղմնաւոր
բացատրութեամբ, Նոր վերտուր
մ'ալ դուք յաւելիք Օրագրին,
պատուեցիք նորա խիտ ու խժուտ
Գաղղիական (պատմաւած եղեռ-
նագործութիւնքն ըսել կ'ուզեմ) և
կենդան աղգային ճիշդակներն .
և բանասիրականի մտաց այդ դե-
ղադրութեան թատերաւաճին վա-
րագոյրը բացիք, անդրանիկ ու
պերճախօս դեհարան : Երեսուն
ու նորաբոյր Գրիչ, որոյ ծախհարն
ըլլալ կ'ուզեմ դարդիս հէգն ու
գրիչը բնութիւնը չոր բաժին թող-
լով :

Օրագրի Հայկական լեզուի կորու-
վումն ու զտութեամբը, և բժշկա-

ՎԵՐՋԻՆ ԳԱՂԴԱՅԱՆ ՅԵՂԱՓՈ-
ԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Լէվոնթ Թայմըի մէջ կը կար-
դանք :

«ՃօնՊուլ բոյր զգայական խոր-
հրդածութիւններն առ ոչինչ գը-
րելով կըսէ, վայրկեան մը ջանք
զանելու թէ ինչո՞ւ պատահեցաւ
այս բանը :

Թանցանքը որո՞ւն է, որ խել մը
տղէտ, գիշատիչ դադաններ այս-
պիսի անդարմանելի քննանք տը-
րին : Մենք չենք վախարիք զՊ-
թիւն և իրեն հետեւողներն երկուս-
նեկայացնելով վատահամբաւե-
լուսնի վէրսայլ առանձնաւար մի-
այն դիպաց ընդհանուր ունակու-
թեանն համաձայն գործ մ'է : Պէտք
է աւելի հեռուն նայինք :

Երբ Ռօպէրտէն, Տանթօն, Մա-
րա, և աղղը մարդասպանութեան
յիմարութեամբ պատուաւորեցին,
սոսկալի անկումն սկսաւ :

Նարօլէն Ա. յեղափոխութիւ-
նը կեցուց անոր դէմ ինքը
յեղափոխութիւն մը յարուցանե-
լով : ճակատամարտի զոհերով կա-
ռավարանք հանդարտեցուց : Զինք
վիճակին տէր ընելով, թէպէտ
ինքը, ինչպէս որ Ուրբաուրը թէ
գրեց, մարդոց ամենաանաստմար-
դէն էր :

Իւր անկմանէն յետոյ հանդար-
տութիւնը տիրեց : Գաղղիա շղթա-
յակապ կառաւոր շան մի նման եղաւ,
և որչափ որ տեսակներաւոր դըժ-
ուար կրնայ ըլլալ պետական հար-
ուածն արդարացնել, բնաւ տարա-
կոյս չի կրնար ըլլալ որ Նարօլէն
Գ. իայլ ևս ճարը հատած է :

Մեր այս համառօտութեան նա-
բույն ժ. Ժամանակ պատահած հա-
կադրեցական չըլանք դուրս թողած
եմք, երբ իշխանք և քահանայր
աղղին պէտէն : Բայց այն օրու-
նէ՝ որ Գաղղիայի իրենց թագա-
ւորն ու թագուհին սպաննեցին,
այլ ևս խաղաղութիւն չի մնաց ի-

րենց համար և երբ կարճ միջոյի
մը մէջ իշխանութիւնն իրենց ձեռ-
քնն ինկաւ, Գաղղիա կործանե-
լու համար վերջին ճիգերէն թա-
փեցին :

Իրենց հարցընկու ըլլաւ իրա-
ւունք ունէին այսպէս ընելու :

Հէյ.ՄՕՐԹՔՕՆ ՄՕԼԹՔԷ ՋՕՐԱ-
ՊԵՏԻՆ ՄԷԿ ՆՍՄԱԿԸ

Օրագր Յօն Ռեալից բանաստեղ-
ծը Մօլթիքի ձեռնած ըլլալով իր նոր
Գերմանական կայսրութեան երգը,
հաշակաւոր զօրապետն այս պա-
տաւարանը գրած է նոյն բանաստեղ-
ծին :

«Բանաստեղծին ներեալ է շուրջ
ըլլալ : Լիաճեալ կը սփռէ նա տ-
գամանդներն ու մարդարեաները,
երկնային աստղերն ու երկրային
ծաղիկներն, և մի և նոյն ոգւով կը
բաշխէ իւր գովեստներն : Սոսկ բնա
այսմ կ'ընդունիմ ձեր «Երգն» յո-
րում զիս անցնելոյ մեծ մարդոց
կը նմանեցնէք : Նոքա մեծ եղան
և ճախողութեան մէջ, մանաւանդ
ճախողութեան մէջ մեծ եղան :
Մեք միայն յաջողութիւններ գը-
տանք : Այլ, յաջողութիւնները
թո՛ղ ընծայուին դիպտաւոր թաղ-
ղին կամ Նախախնամութեան մի
չոցներուն, այլ միայն մարդիկ յա-
ռալ բերած չեն զանոնք : Այնպի-
սի մեծ յաղթութիւններն իսկա-
պէս արդիւնք են այնպիսի հան-
դանանց զորս մեր ձեռքը չէ ըս-
տանք : Եւ կամ վարել ըստ կամս :
Այնք և վատարացող Աղբիւնոս
պապին դարձանին վրայ այս խօս-
քերը քանդակեալ են : Որչափ
կը տարբերին նոյն իսկ ամենէն բար-
ձր մարդոց գործերն բնա իրենց
ամենէն ճարտարն 'ի դերեւ եղած
է պարագայից անյապկելի զօրու-
թեան պատճառաւ, որով և նուաղ
ճարտարութիւն ունեցող մէկն յա-
ջողութիւն գտած է : Եթէ սակա-

եալ եմ՝ ոչ թէ կեղծ և ունայն
համատար թեամբ մը, ձեր գովեստ-
ներուն մէկ մասն անդէպ համա-
բերու, ասոր համար ոչ ինչ ընդ-
հատ շնորհակալութիւն կը մատու-
ցանեմ ձեզ, վասն զի ձեր գրած
ներուն նման ոտանաւորները պղըն-
ձի կամ կենաց յիշատակարանե-
րէն աւելի տեսական են :

ՓԱՐԻՋԻ ԱՊՍՏՄԲՐՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՆ
ԴՈՒՄԵՆԵՐԸ

Ապստամբութեան բոլոր յանցա-
ւորները փորձելի մէջ չեն : շատերը
փորձել ալ եկած չեն : Գաւաճա-
նութեան մեծ գլուխները Լոնտո-
նայի և Պեռլինի մէջ են : Մէկ քա-
նի ամիս առաջ փորձ-ժողովար
Բնդհանրական Ընկերութեան մեծ
քահանայապետին Բարլ Մարքսի
կողմանէ Սէնայի քաղաքացւոյն
ու զրեւը նամակ մը հրատարակած
է, որուն մէջ կը խորհրդակցան մաս-
նագործային գործառնութիւննե-
րուն չհանդի ինքն և կը մերժէ :
Մարքս յետոյ այդ նամակը ես չեմ
գրած ըսաւ : Կերեի թէ ընկերու-
թեան Պրովինցիալ ընտկող և աղ-
ղեցութիւն ունեցող մէկ անդամը
գրած էր զայն : Յիշաւ մէկ քանի
օր յետոյ Սէնայի Լոնտոնայէն
զառնալով հրամաններ և դրամ
կը բերէր : Ասոր ապացոյց է մարտի
16 էն մինչև 18 զորաց ութսուն ե-
րեք հազար ֆրանք բաշխուիլը :

Բարլ Մարքս ամեն բան կը կա-
ռավարէր Լոնտոնայէն ուր տայհով
էր ինքը : այն աստատելիքի հանճա-
րը պատճառ եղած է որ անտեսա-
կան խնդրոյն վրայ հրացանի հար-
ուածով մեր մէջ վէճ մը տեսնելու
պատիւն ունեցած եմք :

Այդ շարժման փորձը պէտք է
Գաղղիոյ մէջ ըլլայ, ըսած էր Ես-
թույի : Գաղղիայէն դուրս 'ի դերեւ
կ'ընէ :

Բարլ Մարքս ամեն բան կար-
գադրող կորովի մտքովն, ապրա-

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ողջոյն մ'առ Պ. Պ. Դուրեան. — Օ-
րագիր. — Տարեկարծի Հանդէսս :

Ողջոյն : Պ. Դուրեան :

Կը պաշտեմ սկզբունքը . Ատի
Մեծաց հաւատքն է, Կ'ատեմ գըր-
ժուած, զի ուրացում է : Սիրահար
եմ դաղափարաց սեթեթիւն, երբ
պճնումն սկզբունքէ կ'առնու, և
ճաշակը վանելով զգացումը կ'աղ-
նուայնէ, միտքը կը թելով մտա-
ճումը կը բարձրացնէ :

Նոյն. ևս կը սիրեմ դայդ բառ,
ինչպէս կը սիրէ ծաղիկն զգարուն,
ինչպէս կը սիրէ սերունդն զճնուդ-
նոյն մ'է : Հինգ գերազանցել է .
գիւցաղական ճիգ մ'է անկատա-
րէն դէպ'ի անհուն կատարեալն
արշաւելու :

Հրապարակային դաղափարաց և
տեսութեանց Նորութիւնը, հան-
ճարոյ այդ Անթառա՛մը՝ մտաւոր

կան տեսութեանց նորութեամբ կը
միջի Հայկաբան Մասիսի և Բժշ-
կական Կիլիկիոյի հետ : Պատկն ընդ-
ստաւ և ընդ նա վարանմամբ տա-
տանի տակաւին :

Երբ Զեր Բանասիրական ներ-
կուս վերծնցի, ուր նոր ու հոր
դաղափարը զմիմեամբ կ'երևնէ-
ին, ուր ճառն (նիւթն) իր կորովի
բացատրութիւններէն կը սարսուէր-
յանդուգն բացատրութիւնք, որ
ճարտասաննէ մը չեղանակաւ եր-
կն . դիպակցին արժանեաց բարձ-
րութիւնը և մտածմանց վեհութիւն-
նը խոտալուծող ներքին ցնցմամբ
մ'ըսի . «Ահա դու որոտ մը, կու-
ղերը լի նոր ու բարի շանթերով»,
և այն բողբէն բնագր. համակրա-
րօք արբւիւ՛մ զԱյդ սեղմել տեսն-
լացի :

Օրեր անցան . Մայիս 24 ի վեհա-
փառ Հանդէսը շքեղափայլ դաշ-
տն իլաւ . Հոն՝ երբ Սահմանադ-
րական տարուրեր Արթուրն հոն կ'ը-

նար ու կը զեռար անշուք բաղմո-
ցի մըլլաւ . մէկը մատնանիցեց ինձ
կրիտասարդ մ'էր նա, արժէ-
եռանդն ու աղաղուն . լռիկ ու միշ-
նիկ աչքերն զմայլմամբ լծացած՝ յա-
մառ ձգմամբ միշտ կ'ընային նկա-
տել դէպ 'ի բարձր, ուր հզոր շեշ-
տեր կ'ամպրոպէին ու գողտրիկ ա-
ւաճներ կը ճըլլային . չէր խօսէր
նա . ինք իր լոյս ծանրացած, ինքն
իր մէջ ամփոփեալ կը հիանար լոկ
կարծես : Ա՛հ, դա մեղամաղձոտ
մ'է ըսի . Կեղբոնեան Պարտիզի
Մարդուն բաժակը ցղիւր քամիկ
մ'հանգոյն համր «մաւալ» ու բուռ
«բուրել» ուխտած էր, առանց
«բոց» ու «փթիթ» արտախայլելու .
ս'հ, այդ մաշում է . բայց ո՛վ զի-
տէր թէ՛ այդ կարծեցեալ Աշուն
իր մէջ մշտալիմ զարուն մը կը
կրէ . Այդ սմբած հոյիկն Ովկեան
մը կը կոհակէ : Դուք էիք այն մե-
ղամաղձոտ երիտասարդն Արթուրն
Դուրեան . երբ զինի իրեւածանոյ,
խայտալն այն պատանին . Մ. ճանչ-

յայ զԶեզ : Այո՛, պիտի խօսնք :
Մայիսն եկաւ . անցաւ դեռ Մա-
սիսի Արտաւաղղը . վաղարջը անդ-
րանիկ Պարոյրը լեռու չէլան : Լը-
ռուութիւնը մերթ համր այլ տոկուն
յեղափոխութիւն մ'է :

Առաւօտ էր : Սուլթանաց քաղ-
քի միջնաբէկ մահիկներն ոսկեճա-
մուկ կը շողային . ծաղկապաճոյճ ու
գրօշաղարդ շողեաններ չէլով ու
սուլթան Պրօպօսիտիւսն (1) ու լեղաց-
յի (2) Նեղուցը ձիւնաթուրիկ կը
փրկեցին : Դուք նուաղաւոր խում-

(1) «Պրօպօսիտ» բառ յունականին
«նախածով» բառէն է : «բրոս» նախ,
«պոսիտ» ծով, բառէն է Յունարէն,
զոր նախնիք այս յունական հնչմամբ
կը գործածէին՝ իւր Ա. ծովուն առա-
ջին ծովը, որ ետքէն իր մէկ կողմին
անունով «Մարմարա» կոչուեցաւ :

(2) Վաղիոր Յունարէն «վոս» (էդ)
և «պոս» (անցը) բառերէ շողեալ է
և բառէն է ձիւն նշանակութեամբ «է-
զանց մը» այս էդ մը կամ կով մը լու-
ղալով կրնայ անցնի եղբւր մէկ եղբւր
բէն միւս եղբրը : Կրնան նաեւ թէ
Վաղիորի նեղուցը տառը ցամաք էր,
զոր Պոսիտոն ու Մարմարան հզոր ալէ-

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Օ. ԽՕՀԱՍԱՐԵԱՆ ԵՌԻՍՈՒՖԵՍԱՆ ԽԱՆ ԹԻԻ 4-5